

TARPTAUTINĖ BANKININKYSTĖ

Komerciniai bankai vaidina svarbų vaidmenį palengvindami tarptautinius sandėrius. Jie padeda finansuoti tarptautinės prekybos ir kitas operacijas. Jie valdo skirtingas valiutas, kad korporacijos galėtų gauti reikalingos valiutos užsienio prekių pirkimui ar investavimui į užsienio vertybinius popierius. Be to, jie siūlo išankstinius kontraktus korporacijoms, norinčioms užfiksuoti valiutos, kurią naudojant bus galima pirkti ar parduoti iš anksto, kursą. Šiame skyriuje aprašoma tarptautinės bankininkystės aplinka, kurioje veikia komerciniai bankai. Specifiniai šio skyriaus tikslai yra:

- aprašyti komercinių bankų motyvus, vedančius į tarptautinę bankininkystę,
- pateikti pagrindus apie Eurovaliutos rinką,
- paaiškinti bankų, vykdančių tarptautines operacijas, patiriamas grėsmes,
- aprašyti svarbiausius bankininkystės reguliavimo tarp šalių nuostatus.

Pagrindinė tarptautinės bankininkystės funkcija yra padėti multinacionalinių korporacijų (MNCs) verslui. Daugelis komercinių bankų išsikovojo pozicijų tarptautinėje bankininkystėje įkurdami (1) bankų filialus, (2) Edge įstatymo korporacijas, ir (3) teikdami tarptautinės bankininkystės paslaugas. Kiekviena šių alternatyvų bus aptarta paėiliui.

BANKŲ FILIALAI

Faktiškai banko filialas gali teikti visas paslaugas kaip ir centrinė jo būstinė, jei tvirtai laikysis šalies šeimininkės įstatymų. Dėl esamų santykių tarp filialo ir centrinės būstinės, filialas taip pat privalo laikytis centrinės būstinės šalies įstatymų. Didelių bankų filialai yra populiarūs jau nuo tada, kai jų vardai paplito tarptautiniu lygiu ir jie gali prasiskverbti į skirtingas geografines vietas. Jie yra patogūs tarptautinių korporacijų dukterinėms bendrovėms, kurioms gali prireikti ryšių su vietiniais bankais. Dėl filialinės bankininkystės multinacionalinių korporacijų dukterinės bendrovės paplitusios po visą pasaulį ir gali dirbti su vienu ar keliais bankais.

JAV paprastai įsteigia filialus užsienyje tam, kad galėtų priimti indėlius ir suteikti paskolas užsienio vartotojams. Užsienyje veikiančiuose JAV bankų filialuose nekeliama reikalavimai dėl būtinųjų atsargų rezervų ar maksimalios palūkanų normos, kurie egzistuoja Jungtinėse Amerikos Valstijose. JAV bankų užsienio filialai sukonzentruoti Didžiojoje Britanijoje, Brazilijoje, Hong Konge, Prancūzijoje, Japonijoje, Singapūre ir Vokietijoje. Be filialų, JAV bankai dažnai steigia agentūras, kurios teikia paskolas, bet nepriima indėlių ir neteikia kredito paslaugų.

EDGE ĮSTATYMO KORPORACIJOS

Pagal 1978 m. Tarptautinės Bankininkystės Įstatymą, Edge įstatymo korporacijoms yra suteiktas didesnis lankstumas aptarnaujant tarptautines transakcijas. Jos yra naudojamos siekiant įkurti tarptautinius bankų biurus už šalies ribų. Jų atliekamos operacijos reikalingos tarptautinėje prekyboje dalyvaujančioms korporacijoms. Šių korporacijų veiklą reglamentuoja JAV Federalinė Rezervų Sistema.

TARPTAUTINĖS BANKININKYSTĖS PASLAUGOS

Tarptautinės bankininkystės paslaugos (TBS) yra nauja populiarė tarptautinės bankininkystės industrijos inovacija. Tarptautinės bankininkystės paslaugos nėra nauja fizinė paslauga, tačiau veikia kaip egzistuojančio banko dalis. TBS sukurta JAV vėlyvais 1981 m. nustatant tai, kad tarptautinės bankininkystės paslaugų teikėjams leidžiama priimti indėlius iš nerezidentų ar teikti paskolas nerezidentams (n vietiniams subjektams). Kadangi tarptautinės bankininkystės paslaugos nėra įprastas

JAV reguliavimo objektas, jas teikiantiesiems netaikomi atsargų reikalavimai bei nenustatoma palūkanų normos riba. Pastarieji pranašumai yra panašūs į tuos, kuriuos patiria Eurovaliutos rinkoje veikiančios institucijos. Tačiau tarptautinės bankininkystės paslaugoms yra nustatyta keletas apribojimų. Visų pirma, tarptautinės bankininkystės paslaugų subjektui keliami atsargų išlaikymo reikalavimai, jei pradinis kapitalas buvo pasiskolintas iš centro ar užsienio filialo. Antra, tarptautinės bankininkystės paslaugų vykdomos transakcijos su klientais paprastai turi siekti 100,000 \$ sumą ar net daugiau. Tai apriboja tarptautinės bankininkystės paslaugų verslą, nes trukdo išplėsti korporacijų ar vyriausybės agentūrų skaičių. Galiausiai, tarptautinės bankininkystės paslaugų subjektams nesuteikta teisė apdrausti indėlių sertifikatų. Tai užkerta kelią tarptautinės bankininkystės paslaugų galimai konkurencijai JAV vidaus pinigų rinkose.

Tarptautinės bankininkystės paslaugos daugiausiai kapitalo pritraukia iš užsienio bankų, užsienio vyriausybinių agentūrų ir kitų tarptautinės bankininkystės paslaugų subjektų. Jų egzistavimas suteikia JAV bankams didesnę tarptautinių bankinių paslaugų teikimo galimybę. Nustatyti faktai, kad kai kurie bankai pakeitė "užsienio" bankininkystę į tarptautinės bankininkystės paslaugas, įrodo, kad Tarptautinės bankininkystės paslaugos gali būti suvokiamos kaip pakaitalas užsienio bankininkystei. Tarptautinės bankininkystės paslaugoms kartais suteikiama daugiau mokesčių lengvatų, jų teikėjai gali sumažinti transakcijų kaštus, o taip pat patirti mažesnę, nei užsienio bankininkystės atveju, politinę riziką.

TARPTAUTINĖS BANKININKYSTĖS MOTYVACIJA

Didieji bankai veikė kaip pirmieji kapitalo užsienio šalims tiekėjai. Ilgainiui jie išsiaiškino, kad taip gali būti pasiekiamas didesnis pelnas, kadangi besiskolinantys užsieniečiai labiau linkę mokėti aukštesnes palūkanas, nei įsigyti kapitalo. Be to, skolinimas įvairių šalių subjektams yra efektyvus bankų metodas siekiant pajavairinti jų skolinamąsias atsargas. Paskolų fondų diversifikacija gali būti pasiekta ir neskolinant užsienio šalims. Tačiau, jeigu visos besiskolinančios iš banko firmos yra iš tos pačios šalies, visos jos gali būti sistemingai įtakojamos vienodų tam tikroje šalyje vykstančių įvykių (pvz. laikina depresija). Tarptautinių paskolų portfelis, skirtingai nei išimtinai vietinių paskolų portfelis, įgalina ignoruoti vieno ekonominio įvykio poveikį.

Kitas bankams egzistuojantis motyvas, po diversifikacijos argumento, yra globalios plėtros galimybė. Užsienio bankininkystės pagalba galima lengviau įeiti į kitų šalių rinkas. Įstatymai tokiai veiklai gali būti mažiau ribojantys (tai detalčiau bus aptarta tolimesniame skyriuje). Masto ekonomija (kai pasiekiamos mažesnės produkcijos vieneto vidutinės sąnaudos, didėjant gamybos apimčiai) gali įtakoti tarptautinių bankinių paslaugų plėtrą. Galiausiai, multinacionalinių korporacijų dukterinėms bendrovėms, įkurtoms užsienio rinkose, gali prireikti tokių banko paslaugų, kurias centras naudoja gimtojoje šalyje. Tokiu būdu, banko filialo įkūrimas užsienyje gali padėti vystant jau esančius santykius su multinacionaline korporacija. Bendras tarptautinės prekybos ir finansų poreikio augimas buvo itin reikšmingas bankams, kurie turėjo veiklos vystymo daugiau nei vienoje šalyje darbinę patirtį. Kai kurie bankai, turėję sukauptų išteklių, galėjo įsikurti įvairiose šalyse, prisitaikydami prie skirtingų kultūrų, politikos ir ekonomikos. Teikdami globalias bankines paslaugas, jie išsiskyrė iš kitų regioninių ar nacionalinių bankų. Taigi tarptautiniai bankai gali teikti tokias paslaugas klientams, kurių neglobalūs bankai neįpratę teikti, o tai yra dar viena bankų plėtrą tarptautiniame lygyje motyvuojanti priežastis.

RYTŲ EUROPOS REFORMOS PASEKMĖS

"Geležinės Užuolaidos" pakėlimas 1989 m. lapkritį pritraukė viso pasaulio komercinių bankų dėmesį. Verslo privatizavimas sąlygojo didelę finansavimo reikmę. Keletas iš daugelio alternatyvių būdų, kuriuos naudojo bankai, sprenddami privatizacijos klausimą, buvo (1) tiesioginių paskolų verslui teikimas, (2) buvimas garantais firmoms, išleidusioms obligacijas ir akcijas, (3) kreditų teikimas, ir (4)

konsultacinių paslaugų teikimas tarptautinės prekybos, smulkių įmonių sujungimo ir kitos bendros veiklos vystymo klausimais.

Kai kurie JAV bankai turi labai didelę įtaką verslui Rytų Bloko šalyse. Pavyzdžiui, Chase Manhattan ir Amerikos bankai veikia Maskvoje, tuo tarpu Citibank veikia Vengrijoje. Pirmosios Čikagos investicijų banko, kaip finansinio patarėjo paslaugos, teko Vengrijai, Sovietinėms valstybėms ir Jugoslavijai. Keletas JAV bankų suformavo aljansus su Rytų Europos finansinėmis institucijomis, kad galėtų teikti įvairias paslaugas.

NAFTA PASEKMĖS

JAV bankai neseniai paplito po Meksiką dėl patvirtinto Šiaurės Amerikos Laisvos Prekybos Susitarimo (NAFTA). Šie JAV bankai gali pasiūlyti įvairių multinacionalinės korporacijos plėtrai Meksikoje reikalingų bendrųjų paslaugų, tokių, kaip paskolos, užsienio valiutų keitimo sandoriai, bankinis akceptas. JAV bankai taip pat gali padėti Meksikos verslo, kuris anksčiau buvo valdomas vyriausybės, privatizavimui. Kadangi prekybos sutartys apima plačias teritorines zonas, įskaitant Čilę ir kitas Lotynų Amerikos šalis, JAV bankai ketina plėstis visoje Lotynų Amerikoje. Tokių bankų įkūrimas Lotynų Amerikoje grindžiamas siekiu aprūpinti firmas reikalingomis paskolomis, mažiau dėmesio skiriant skolinimo paslaugų vyriausybei teikimui.

NE JAV BANKŲ MIGRACIJA Į JUNGTINES AMERIKOS VALSTIJAS

Kadangi kitos, ne JAV, firmos išplėtė savo verslus Jungtinėse Valstijose, tą patį padarė ir kiti, ne JAV, bankai. Kitų šalių bankų, veikiančių Jungtinėse Valstijose pagrindinės funkcijos orientuotos labiau į didmeninę nei į mažmeninę prekybą. Taigi jų veikloje labiau akcentuojami stambūs indėliai ir paskolos, mažiau reikšmingi smulkūs mažmeninės prekybos sandoriai. Dauguma tokių bankų įsikūrę vietovėse, kur tarptautinis verslas yra įprastas, pvz.: Niujorke, Los Andžele, San Franciske ir Čikagoje. Jų svarbiausia rolė - tarnauti multinacionalinių korporacijų dukterinėms bendrovėms, kurių centrai yra jų gimtosiose šalyse, nors jie taip pat siekia aptarnauti ir JAV centrus, susijusius su multinacionalinėmis korporacijomis.

Pastaraisiais metais Japonų bankai buvo agresyviausi, skverbiantis į JAV rinką. Dabar jie kontroliuoja daugiau nei 25 proc. Kalifornijos rinkos. Viena svarbiausių jų augimo priežasčių yra labai konkurencingos bendrosios paskolos. Jie teikia kreditus, nustatydami mažesnes įmokas, nei JAV bankai. Kita jų augimo priežastis yra santykinai žema kapitalo kaina, kas leidžia jiems imtis daugiau rizikingų sumanymų ir ko negali leisti sau JAV bankai. Be to, aukštas japonų santaupų lygis suteikia realų pagrindą indėlių augimui Japonijoje, o vėliau piniginės lėšos gali būti nukreipiamos finansinių operacijų atlikimui Jungtinėse Amerikos Valstijose.

EUROVALIUTOS RINKA

Eurovaliutos rinka veikia kaip tarptautinės bankininkystės centras, kuriame skirtingoms šalims atstovaujantys skolintojai ir besiskolinantys palaiko tarpusavio santykius. Šios rinkos finansiniais tarpininkais dažnai būna Eurobankai, įsikūrę pirmiausia Europoje, be to, daugelis didesnių JAV bankų turi filialus Europoje, kurie taip pat veikia kaip Eurobankai. Eurobanko išsipareigojimų objektai dažniausiai yra dideli indėliai įvairiomis valiutomis. Bankų turtas susideda iš trumpalaikių ir vidutinio laikotarpio paskolų, teikiamų korporacijoms ir vyriausybinėms agentūroms.

Tarptautinio verslo plėtra paspartino bankų filialų kūrimą šalyse, kuriose jau buvo įsikūrusios multinacionalinių korporacijų dukterinės bendrovės. Bankai jau buvo užmezgę santykius su tarptautinių korporacijų centrais, todėl mėgino vystyti santykius ir su jų filialais.

Kadangi JAV doleris buvo pagrindinė valiuta, naudojama tarptautinių prekybinių mainų atsiskaitymams, visame pasaulyje padidėjo poreikis šiai valiutai. Tai ypatingai aktualu buvo Europoje, kur tarptautinė prekyba buvo pakankamai populiari. Bankai Europoje noriai priėmė indėlius doleriais iš

korporacijų, turėjusių grynųjų pinigų perteklių, ir skolino kadangi korporacijoms, kurioms reikėjo dolerių atsiskaitymams už importuojamas prekes ir paslaugas. Plačiai naudoti taip vadinami Eurodoleriai lėmė Eurovaliutos rinkos augimą.

Ankstyvaisiais 1960 m. piniginės lėšos buvo pervedamos šalims jau ne tik importui apmokėti, bet ir naudojamos užsienio vertybinių popierių pirkimui. Kai 1963 m. buvo apribotos užsienio investicijos, JAV investitoriai pasiūlė Palūkanų Suvienodinimo Mokestį (IET). Be to, Jungtinėse Amerikos Valstijose veikiančių multinacionalinių korporacijų JAV vyriausybė paprašė tarptautiniams projektams ieškoti finansavimo iš užsienio šaltinių. JAV bankams buvo įvesti tarptautinių paskolų teikimo apribojimai. Palūkanų Sulyginimo Mokesčio (IET) įvedimu ir vykdyta vyriausybės politika buvo siekiama Jungtinių Valstijų viduje užtikrinti finansavimo JAV lėšomis valdymą bei kontrolę. Tokia politika ne JAV korporacijas bei JAV veikiančias multinacionalines korporacijas skatino tarptautiniams projektams reikalingų lėšų susirasti kitose šalyse. Eurovaliutos rinka išaugo kaip atsakas į iškilusį tarptautinės bankininkystės, galinčios finansuoti verslus už JAV ribų, poreikį.

Dėl globalėjančios prekybos apie 1970 m. visame pasaulyje išaugo paklausa naftai. Naftą eksportavo Naftą Eksportuojančių Šalių Organizacija (OPEC), todėl naftą importuojančioms šalims reikėjo skolintis daugiau lėšų. Be to, OPEC šalys gaudavo pelną, kurį norėjo paversti investicijomis. Pastarieji du poveikiai suintensyvino Eurovaliutos rinkos augimą. Taigi Eurobankai pasaulinėje rinkoje paskatino į apyvertą įvesti mokėjimus už naftą, nes jie, priimdami indėlius iš grynais pinigais turtingų Naftą Eksportuojančių Šalių Organizacijos narių, paversdavo gautas lėšas paskolomis, teikiamomis naftą importuojančioms šalims.

EUROBANKŲ PATRAUKLUMO PRIEŽASTYS

Bankų vystymosi proceso apibūdinimas leidžia iš dalies paaiškinti Eurovaliutos rinkos populiarumą, akcentuojant Eurobanko indėlių priėmimo sąlygų patrauklumą ir jo teikiamų paskolų įvairovę. Eurobanko veiklos specifiką nusako keturios esminės charakteristikos, išskiriančios šį banką iš kitų komercinių bankų. Pirma, Eurobankuose nekeliama atsargų reikalavimai užsienio valiutos indėliams. Antra, palūkanų normos riba už indėlius nėra griežtai nustatyta, kaip tai yra JAV. Trečia, transakcijos yra labiau didmeninio nei mažmeninio pobūdžio, taigi sudaromi stambūs sandėriai. Pastaroji savybė sumažina Eurobankų veiklos kaštus, įgalina juos siūlyti patrauklesnes palūkanų normas. Ketvirta, kadangi Eurobanko indėlių neapdraudžia vyriausybės agentūros, jiems nereikia mokėti draudimo mokesčių. Ši aplinkybė vėl gi leidžia bankams siūlyti klientams priimtinesnes sąlygas.

Aptartos keturios charakteristikos suteikia Eurobankui galimybę pasiūlyti aukštesnes palūkanų normas priimamiems indėliams bei suteikti pigesnes paskolas. Be to, įėjimo į Eurovaliutos rinką apribojimų nebuvimas užtikrina, kad ilgainiui nustatytos sąlygos nesikeis ir liks konkurencingos, nes nuolat egzistuos konkurencija tarp Eurobankų. Jeigu įvyktų bankų kolektyvinis normų nustatymas, į rinką įeitų kiti konkurenciją palaikantys bankai.

INDĒLININKŲ RIZIKOS

Kol indėliams Eurovaliuta siūlomos patrauklios palūkanų normos, jiems tai pat iškyla tam tikra rizika. Pirma, yra tokia galimybė, kad dėl politinio sąmyšio Eurovaliutos indėlius Eurobankuose gali konfiskuoti užsienio šalies valdžia. Toks įvykis būtų nepalankus indėlininkams, laikantiems savo lėšas gimtosiose šalyse. Antra, Eurovaliutos indėliai nėra apdrausti Nesėkmingai susiklosčius Eurobanko veiklai, kompensavimas indėlininkams nėra garantuotas. Galiausiai, indėlininkai turi mažesnę, nei JAV bankuose, Eurobanko finansinio patikimumo įvertinimo galimybę, nes čia nustatyti ne tokie griežti reikalavimai. Apibūdintos rizikos ar nepatogumai nulemia tai, kad kai kurios korporacijos atsisako laikyti indėlius Eurovaliuta.

SINDIKUOTOS PASKOLOS EUROVALIUTA

Nors Eurovaliutos rinka dažniausiai apima didelių apimčių transakcijas, kartais susiklosto situacija, kai ne vienas Eurobankas yra linkęs aprūpinti reikiama suma atskiras korporacijas ar vyriausybines agentūras. Šiuo atveju, gali būti sudaromas Eurobankų sindikatas. Kiekvienas bankas, priklausantis sindikatui, dalyvauja skolinimo procese. Vadovaujantis bankas yra atsakingas už derybas su besiskolinančiuoju ir sąlygų nustatymą. Galiausiai, vadovaujantis bankas turi sudaryti bankų grupę paskolų patvirtinimui. Bankų sindikatas dažniausiai formuojamas apie 6 savaites ar mažiau, o jeigu besiskolinantysis yra gerai žinomas, tuomet kreditavimo įvertinimas gali vykti daug greičiau.

Besiskolinantysis, gavęs sindikuotą paskolą, įsipareigoja mokėti ne tik palūkanas už paskolą, bet ir įvairius kitus mokesčius. Pradinis mokestis paskaičiuojamas už bankų sindikato organizavimą ir paskolos dokumentų sutvarkymą. Be to, skolininkams nustatomas kasmetinis įsipareigojimų mokestis, kuris sudaro nuo 25 proc. iki 50 proc. nepanaudotos sindikuoto kredito dalies.

Sindikuotos paskolos gali būti išreikštos įvairiomis valiutomis. Palūkanų norma priklauso nuo paskolos valiutos, paskolos termino ir kredito reikšmingumo besiskolinančiajam. Sindikuotų paskolų palūkanų norma paprastai reguliuojama atsižvelgiant į Londono *Tarpbankinių Pasiūlymų Normų (LIBOR) pokyčius kas šešis mėnesius ar kas vienerius metus.*

Sindikuotos Eurovaliutos paskolos ne tik sumažina didelės paskolos įsipareigojimų neįvykdymo riziką, nes apibrėžia kiekvieno banko individualų dalyvavimo laipsnį, bet taip pat gali padidinti pasiskolinusiojo skatinamuosius akstinus grąžinti paskolą. Vyriausybei neįvykdžius sindikuotos paskolos reikalavimų, apie tai netruks pasklisti tarp bankų ir tokiu būdu apsunkins vyriausybės paskolų gavimą ateityje. Todėl pasiskolinusieji griežtai spaudžiami punktualiai atlikti sindikuotų paskolų mokėjimus. Žvelgiant iš bankų perspektyvų, sindikuotos Eurovaliutos paskolos padidina savalaikių mokėjimų tikimybę.

EUROBANKO PATIRIAMA RIZIKA

Eurobanko patiriama rizika yra panaši į komercinių bankų riziką. Pirmiausia, jo teikiamos paskolos yra **įsipareigojimų nevykdymo rizikos** objektas. Antra, bankui išlieka **valiutos keitimo kurso rizika**. Banko turtas gali būti denominuotas kitokios sudėties, nei įsipareigojimai, valiutos rinkiniu, todėl kintant valiutų kursams, gali atsirasti didelis aktyvų ir pasyvų vertės rinkoje skirtumas. Galiausiai, Eurobankai yra neapsaugoti nuo **palūkanų normos rizikos**, nes jų įsipareigojimai, išlaikomi pastoviam lygyje, ne visada atitinka kintančią aktyvų vertę. Paeiliui bus aptartas kiekvienas iš šių trijų rizikos tipų.

Eurobankai, aptarnaujantys Eurovaliutos rinką, patiria įsipareigojimų nevykdymo, valiutos kurso kitimo, palūkanų normos rizikas. Valiutos kitimo rizika bankams iškyla tuomet, kai valiutinių aktyvų struktūra žymiai skiriasi nuo jų pasyvų valiutinės struktūros.

EUROBANKŲ VALIUTOS KEITIMO KURSO RIZIKA

Eurobankai yra taip pat neapsaugoti nuo valiutos keitimo kurso rizikos. Banko valiutinių aktyvų sudėtis gali skirtis nuo jo pasyvus sudarančių valiutų. Jei rizika egzistuoja ir kitiems komerciniams bankams, apie tai sužinoję Eurobankai gali atsakingai pasirinkti tam tikras valiutas indėlių priėmimui ir užsienio paskolų išdavimui.

Kadangi bankas ne visada gali derinti pasiskolintas ir skolinamas valiutas, jo veikla nebus visiškai apsaugota nuo valiutos kurso rizikos. Tai įrodysime pavyzdžiu: 1995 m. kovo 1 d. bankas A priima 1 milijono dolerių indėlį trims mėnesiams JAV dolerio nominalu ir panaudoja šias lėšas, suteikdamas 2 milijonų markių paskolą trims mėnesiams. Iš pradžių doleriai buvo konvertuojami į markes santykiu DM=\$0.50. Bankas, būdamas skolingas indėlininkui doleriais, nesitiki, kad ateityje gali būti dolerio infliacija. Toks bankas yra "trumpas" dolerio atžvilgiu (nes doleriu išreikšti

įsipareigojimai viršija doleriu išreikštus aktyvus) ir “ilgas” markės atžvilgiu (nes marke išreikšti aktyvai viršija marke išreikštus įsipareigojimus).

Tarkime, kad bankas A gauna 12% metinių palūkanų (3% už tris mėnesius) už paskolą, suteiktą markėmis, ir moka 8% metinių palūkanų (2% už tris mėnesius) už doleriais priimtą indėlį. Markės kursas, lyginant su doleriu, neišliks pastovus trijų mėnesių laikotarpyje, todėl banko pelną nulems valiutos kurso svyravimai. Pavyzdžiui, jei markės kursas nukris iki DM=\$0.48, keisdami markes į dolerius gausime \$ 988,800, o šios sumos neužteks mokėjimams indėlininkui. Jei bankui tokia situacija pasirodytų nepriimtina, jam reikėtų ieškoti kito banko, su kuriuo galėtų atlikti apsikeitimo valiutomis sandorius. Sandoris turėtų įvykti 1995 m. birželio 1 d., bankui A pakeitus markes į dolerius pagal atitinkamą valiutų kursą.

EUROBANKŲ PALŪKANŲ NORMOS RIZIKA

Eurobankai dažnai susiduria su palūkanų normos rizika, kuri sąlygoja neatitikimo tarp pasyvų ir aktyvų atsiradimą. Pavyzdžiui, jeigu banko paskolos išduotos trumpesniai laikui nei jo įsiskolinimų aptarnavimui reikalingas laikotarpis, bankas yra palūkanų rizikos objektas. Jis laviruoja tarp už aktyvus gautų vidutinių palūkanų ir vidutinių palūkanų, išmokėtų už skolos įsipareigojimus, siekdamas sumažinti jam nepalankius palūkanų svyravimus. Kad išvengtų palūkanų rizikos, bankas gali atlikti apsikeitimo sandorius su kitu banku, kuris patiria priešingos krypties palūkanų nesuderinimo efektą (vidutinis įsipareigojimų išlaikymas viršija vidutinę iš aktyvų gaunamą naudą).

Pavyzdžiui, bankas X 1996 m. sausio 2 d. gauna 1 milijono dolerių vertės indėlį 1 mėnesiui, sutikdamas už indėlį mokėti 9% metines palūkanas (0,75% už mėnesį). Tarkime, kad iš gautos sumos panaudosime 1 milijoną dolerių, suteikdami 3 mėnesių paskolą su 12% metinėmis palūkanomis (3% už tris mėnesius). Jeigu praėjus mėnesiui palūkanų norma padidėtų ir banko mokėjimai už įsiskolinimą išaugtų, norėdamas išvengti neigiamų padarinių jis turėtų pritraukti daugiau lėšų. Banko priimto 1 milijono dolerių sumos indėlio – skolos aptarnavimo mokėjimai bus paskirstyti trimis mėnesiams. Taigi skirtumas tarp už paskolą gautų palūkanų ir indėlininkui sumokėtų palūkanų bus labai nežymus. Analizuojant antrąjį banką Y, kuris 1996 m. sausio 2 d. trimis mėnesiams priėmė 1 milijono dolerių vertės indėlį ir įsipareigojo už jį sumokėti 9% metinių palūkanų (2,25% už tris mėnesius) išryškėja kitokia situacija. Tarkime, kad šis bankas nutarė suteikti 1 milijoną dolerių paskolą 1 mėnesiui su 12% metinių palūkanų (1% už mėnesį). Jei po mėnesio sumažėtų palūkanų norma, nagrinėjamas bankas turėtų suteikti naują paskolą tam, kad galėtų išlaikyti konkurencingumą. 1 milijono dolerių indėlis lieka banko dispozicijoje 3 mėnesius. Banko marža, susidaranti tarp palūkanų, gautų už paskolą, ir palūkanų, kurias bankas turi išmokėti už indėlį, bus mažesnė.

Bankui X mažesnė marža gresia tuomet, kai palūkanų norma kyla, tuo tarpu bankas Y patiria maržos sumažėjimą, kai palūkanų norma krenta. Abu bankai gali įvykdyti apsikeitimo sandorius, atsiliepdami į iškilusią palūkanų riziką. Mūsų pavyzdyje bankas Y gali suteikti bankui X 1 milijono dolerių paskolą. Tarkime, kad ši paskola dviems mėnesiams bus duota bankui X vasario 2 d. su 10,5% metinių palūkanų. Balandžio 2 d. bankas X turės gražinti bankui Y paskolą bei sumokėti palūkanas. Toks susitarimas suderintas su vasario 2 d. atliktu sandoriu tarp banko Y ir banko X., nustatant, kad lėšos į banką Y turi būti gražintos balandžio 2 d.

Pastarasis pavyzdys parodo abiejų bankų rezultatus. Bankas X moka 0,75% palūkanas už vieną mėnesį indėlininkui bei 1,75% palūkanas bankui Y (10,7% metinių palūkanų) už dviejų mėnesių paskolą. Už tris mėnesius jis sumoka 2,50% palūkanų. Už suteiktą trijų mėnesių paskolą bankas X gauna 3% palūkanas. Jei bankas X nebūtų atlikęs mainų, o palūkanos būtų didėjusios visą laikotarpį, jis būtų susidūręs su neigiamos maržos grėsme.

Bankas Y moka 2,25% už 3 mėnesių indėlį. Suteiktos paskolos leis jam gauti 1% palūkanas už pirmąjį mėnesį plus 1,79% už kitus du mėnesius. Bendra palūkanų suma už tris mėnesius lygi 2,75%. Jei bankas nebūtų atlikęs mainų, o palūkanos būtų mažėjusios visą laikotarpį, jis nebūtų galėjęs užtikrinti lėšų sugrįžimo per tris mėnesius ir būtų patyręs neigiamos maržos realų pavojų.

Jei abu bankai būtų sugebėję išlaikyti pasiskolintų lėšų ir turto suderinimą, jiems nebūtų reikėję apsikeitimo sandorio, nes palūkanų normų pasikeitimai nebūtų įtakoję jų. Realybėje tik atsitiktinis sutapimas gali sąlygoti įvairių pasiskolintų lėšų atitikimą banko turtui. Bankas, beatodairiškai siekiantis šių veiklos komponentų suderinimo ir tokiu būdu ribodamas indėlių priėmimą ar paskolų teikimą, gali prarasti perspektyvius klientus. Paskolų su kintančiomis palūkanų normomis naudojimas efektyviai sumažina visuminę banko veiklos palūkanų riziką, nes banko gautų už suteiktas paskolas palūkanos būtų suderintos su palūkanų, mokamų už pasiskolintas lėšas, pasikeitimais. Žinoma, suderinimo veiksmai, vykdomi kas 6 mėnesius ar vienerius metus, nesuteikia bankui visiškos galimybės išvengti palūkanų kitimo rizikos, jei banko išskolinimų aptarnavimo laikotarpis yra trumpesnis.

BENDRA BANKŲ RIZIKA

Realybėje, Eurobankas privalo stengtis valdyti išipareigojimų nevykdymo, valiutos kurso kitimo bei palūkanų rizikas. Tarkime, kad Eurobankas daugiausiai gauna trumpalaikių indėlių JAV doleriais. Žvelgdami iš aktyvų paskirstymo pozicijos, išivaizduokime, kad didžioji dalis suteiktų paskolų buvo ilgalaikės, išreikštos įvairia europietiška valiuta ir buvo tikslingai nukreiptos į keletą atrinktų pramonės šakų. Toks Eurobankas nėra apsaugotas nuo aukšto išipareigojimų nevykdymo rizikos laipsnio, valiutos kurso kitimo ir palūkanų normos rizikų. Kad būtų sumažinta rizika, bankui reikėtų pasistengti atlikti valiutos bei palūkanų normos apsikeitimo sandorius. Tai nėra tas pats, kaip banko suderintų valiutinių aktyvų ir valiutinių pasyvų išlaikymas. Esant šiuo aspektu suderintai situacijai banke vis dar gali išlikti išipareigojimų nevykdymo rizika. Pastarųjų aplinkybių apibūdinimas leidžia teigti, kad Eurobanko patiriamos rizikos yra išsprendžiamos, taikant įvairius atskirų rizikų reguliavimui naudojamus būdus.

BANKININKYSTĖS REGULIAVIMAS ĮVAIRIOSE ŠALYSE

Jungtinės Amerikos Valstijos yra nustačiusios griežtų bankinių apribojimų, taikomų visame pasaulyje, reguliavimo sistemos kompleksą. JAV bankininkystės reguliavimo procese dalyvauja keturios agentūros (Federalinė Atsargų Tarnyba, Federalinė Indėlių Draudimo Korporacija, Valiutų Kontrolės Agentūra ir kitos valstybinės agentūros). Jungtinėse Valstijose bankų teikiamoms individualioms paskoloms yra nustatytos maksimalių sumų ribos. Be to, bankams neleidžiama įsigyti akcijų, papildant aktyvų portfelį.

Kanados bankų veiklą reguliuoja Pagrindinis Inspekcijos Biuras. Bankai šioje šalyje gali įsigyti ribotą akcijų kiekį. Tačiau jiems nėra nustatyta reikalavimų dėl maksimalių apimčių, teikiant individualias paskolas ar kredituojant valstybę. Kanados bankai, palyginus su kitomis šalimis, susiduria tik su keliais apribojimais. Kanados Bankas dažnai dalyvauja skolinimo operacijose, teikdamas paskolas kitiems Kanadoje veikiantiems bankams.

Prancūzijos bankams yra draudžiamos tam tikrų rūšių nebankinės veiklos. Tačiau jie gali įsigyti nebankinių įmonių akcijų. Prancūzijos Bankas taip pat dažnai skolina kitiems šalyje veikiantiems bankams.

Japonijos bankų veiklą kontroliuoja Finansų Ministerija ir Japonijos Bankas. Šios šalies bankams yra draudžiama tam tikra su vertybinių popierių pasirašymu susijusi veikla. Taip pat bankams nustatytos ribojančios teikiamų individualių paskolų maksimalios apimtys, tačiau suteikiant valstybines paskolas ir paskolas su garantijomis galimos pastarojo apribojimo išimtys. Japonijos bankų kitoms šalims teikiamų paskolų apimtys neregamentuojamos. Japonijos Bankas taip pat aktyviai užsiima pinigų skolinimu Japonijoje veikiantiems bankams.

Britų bankų veikla yra kontroliuojama Anglijos Banko. Šios šalies bankams yra paliktos plačios galimybės dalyvauti įvairiuose versluose bei teikti investicinės bankininkystės paslaugas. Anglijos Bankas taip pat užsiima skolinimo veikla, teikdamas paskolas šalyje veikiantiems bankams.

Vokietijos bankų veiklą reguliuoja Federalinis Bankininkystės Kontrolės Biuras ir Bundesbankas (centrinis Vokietijos bankas). Vokietijos bankai gali užsiimti įvairiomis veiklomis, įskaitant investicinės bankininkystės paslaugas. Maksimalios leistinos ribos nustatytos individualioms paskoloms. Bundesbankas atlieka skolinimo kitiems Vokietijos bankams operacijas.

Vertinant bankininkystės reguliavimo skirtumus tarp šalių, galima būtų pastebėti, kad kai kurių šalių bankai tarptautinės bankininkystės aplinkoje susiduria su didesnėmis konkuravimo kliūtėmis nei savo šalyje. Kai kurie reguliavimo skirtumai yra pastovūs, nes kiekvienos šalies valdžia turi savitą požiūrį (filosofiją) į bankininkystės šakos reguliavimą valstybėje.

ĮVAIRIŲ ŠALIŲ REGULIAVIMO NUOSTATŲ STANDARTIZAVIMAS

Bankų industrijos globalizavimo tendencijos sąlygojo bankininkystės nuostatų standartizavimą visame pasaulyje. Trys svarbiausi su bankų reguliavimu susiję įvykiai, paskatinę pasaulinės konkurencijos vystymąsi, yra šie:

1. Tarptautinės Bankininkystės Aktas, kuriuo buvo patvirtintos vienodos taisyklės JAV bankams ir Jungtinėse Amerikos Valstijose veikiančioms užsienio bankams.
  2. Bendras Europos Aktas, kuriuo buvo patvirtintos vienodos taisyklės visiems Europos bankams, veikiančioms Europoje.
  3. Kapitalo pakankamumo nuostatos, reglamentuojančios dvylikos išsivysčiusių valstybių bankų kapitalo valdymą, kurios nustato reikalavimus minimaliai kapitalo apimčiai.
- Kiekvienas iš šių tarptautinei bankininkystei aktualių įvykių yra plačiau apibūdinti tolesnėse dalyse.

TARPTAUTINĖS BANKININKYSTĖS AKTAS

Tarptautinės Bankininkystės Aktu (TBA), patvirtintu 1978 metais, buvo apribotas bankų, valdomų užsienio šalių, indėlių iš ne valstybės subjektų priėmimas. Bankai galėjo priimti indėlius iš kitų valstybių tik įsteigę korporacijas, veikiančias Edge įstatymo pagrindu (apie tai buvo rašyta anksčiau). Pastarieji apribojimai galiojo ir Jungtinių Amerikos Valstijų valdomiems bankams.

Tarptautinės Bankininkystės Aktas taip pat reikalavo, kad užsienio šalių valdomi bankai Jungtinėse Amerikos Valstijose taikytų indėlių draudimą, laikytųsi paslaugų teikimo principų bei apribojimų, patvirtintų Bankų Holdingo Kompanijos Akte. Apibendrinant galima sakyti, kad Tarptautinės Bankininkystės Aktas panaikino užsienio bankų, veikiančių Jungtinėse Amerikos Valstijose, kai kuriuos santykinius konkurencinius pranašumus. Taigi Tarptautinės Bankininkystės Aktas turėjo teigiamą poveikį centriniams bankams, tiesiogiai konkuravusiems su užsienio bankais.

BENDRAS EUROPOS AKTAS

Vienu didesnių įvykių, paveikusių tarptautinę bankininkystę, įvardijamas Bendras Europos aktas, kurio nuostatos buvo suformuluotos 1992 metais Europos Ekonominės Bendrijos (EEC) šalių iniciatyva. Pateikiami tokie svarbiausi Bendro Europos Akto reikalavimai ir sąlygos, turėję įtakos bankininkystės industrijai:

1. Laisvas kapitalo judėjimas visoje Europoje.
2. Europos Ekonominės Bendrijos šalių bankai gali siūlyti skolinimo ir lizingo paslaugų bei prekybos vertybiniais popieriais įvairovę.
3. Visose Europos Ekonominės Bendrijos šalyse bankams turi būti nustatyti panašūs reikalavimai dėl konkurencijos, susijungimo bei mokesčių rinkimo.
4. Bankas, įsteigtas bet kurioje Europos Ekonominės Bendrijos šalyje turi galimybę plėstis, laisvai įeidamas į bet kurią Bendrijos šalį.

Pasinaudoję šiuo aktu, bankai išsiplėtė visose Europos šalyse. Nustačius bendresnes taisykles, Europos bankininkystės efektyvumas padidėjo, nes bankams tapo lengviau kirsti įvairių šalių sienas.

Pastarasis aktas užtikrino, kad visų šalių bankai, įsikūrę Europoje, įgauna tas pačias teises. Tokie pat lygybės principai taikomi ir ne JAV bankams, veikiantiems Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Sąlygų visose Europos šalyse suvienodinimas paveikė netgi kai kurias bankines taupomasias institucijas. Europoje pastebima tendencija, kad taupomosios institucijos vystosi į visapusiško aptarnavimo institucijas, teikiančias draudimo ir finansinio tarpininkavimo paslaugas, bendrąjį indėlių valdymą.

BAZELIO SUTARTIS

Prieš 1987-uosius skirtingų šalių reikalavimai bankų kapitalo poreikiui skyrėsi, o tai kai kuriems bankams suteikė galimybę pasiekti globalinį santykinį konkurencinį pranašumą kitų bankų atžvilgiu. Įsivaizduokime, kad banko, veikiančio Jungtinėse Amerikos Valstijose, kapitalo poreikis siekia šešis procentus ir yra dvigubai didesnis nei užsienio banko. Užsienio bankas galėtų pasiekti tokio pat dydžio, kaip ir JAV bankas, turto pelningumą, valdydamas dvigubai mažesnę turta. Iš esmės, užsienio banko nuosavybės **multiplikatorius** galėtų būti dvigubai didesnis, negu JAV banko, ir tai kompensuotų jo žemą pelningumą. Tokiomis sąlygomis užsienio bankai galėtų gauti žemesnį ribinį pelną, siekdami didesnio nuosavybės pelningumo. Tai suteiktų jiems stipresnę konkurencinę poziciją. Reikia pridurti, kad augimas būtų pasiektas dar lengviau, nes norint išlaikyti turto augimą reikalingas santykinai nedidelės apimties kapitalas.

Kai kurie analitikai teigtų, kad kuriant pastaruosius pranašumus, sumažinama bankų rizika, ypač tų, kuriems būdingas žemas kapitalo poreikis. Todėl, jei tam tikrų šalių valdžios teikia paramą bankams, patiriantiems finansinius sunkumus, galima teigti, kad mažo kapitalo poreikio bankai nebūtinai susiduria su didele rizika. Taigi kai kurie ne JAV bankai turėtų globalinius santykinus pranašumus, palyginus su JAV bankais, dėl ribotesnės rizikos. 1987 m. gruodį dvylikos išsivysčiusių šalių atstovai susirinko siekdami įvesti bendrus bankų veiklos reikalavimus ir standartus. 1988 m. liepos mėnesį centrinių bankų valdytojai iš dvylikos šalių susitarė dėl esminių standartizacijos principų, kurie vėliau buvo patvirtinti **Bazelio sutartimi**. Bankų kapitalas buvo suklasifikuotas į tokius lygius: 1 Lygio (pagrindinis) ir 2 Lygio (papildomas) kapitalas (kapitalas, priskiriamas 1 Lygiui, jei jame yra bent keturi procentai rizikingų aktyvų). Pastarasis turto rizikos įvertinimas, visų pirma, grindžiamas kapitalo poreikiu. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į balanso straipsnius, kad bankai negalėtų dirbtinai patenkinti kapitalo reikalavimų, daugiau dėmesio skirdami paslaugų, kurių apskaita nėra išsamiai pateikta balanso ataskaitose, atlikimui. Net ir esant vieningai kapitalui keliamų reikalavimų sistemai įvairiose valstybėse, kai kurie analitikai tvirtina, kad JAV bankai patiria santykinus konkurencinius silpnumus, nes priklauso nuo įvairių ataskaitų bei ribojančių mokesčių. Tačiau galima teigti, kad bendra kapitalo poreikių sistema turi didelę reikšmę, vystantis bankininkystės globalizacijai.

SANTRAUKA

Komerciniai bankai dalyvauja tarptautinėje bankininkystėje, siekdami įsiskverbti į užsienio rinkas ir išplėsti verslą tarptautiniu mastu. Jie gali diversifikuoti savo paskolų portfelį, o tai sumažina kreditavimo riziką. Komercinių bankų motyvacija įeiti į užsienio rinkas gali būti sąlygota ir palankesnės bankininkystės aplinkos paieška.

Eurovaliutos rinka palengvina didelių apimčių lėšų judėjimą tarp korporacijų ar valstybių, skatina finansų tarptautinę migraciją. Kaip finansiniai tarpininkai šioje rinkoje veikia Eurobankai. Eurovaliutos rinka išpopuliarėjo apie 1970-uosius, nes OPEC šalys, prekiaujančios nafta, sukaupe

didelį kapitalą, kuris buvo patikėtas Eurobankams. Daugeliu atvejų kapitalas buvo skolinamas naftą importuojančioms šalims.

Eurobankai, aptarnaujantys Eurovaliutos rinką, patiria įsipareigojimų nevykdymo, valiutos kurso kitimo, palūkanų normos rizikas. Valiutos kitimo rizika bankams išskyla tuomet, kai valiutinių aktyvų struktūra žymiai skiriasi nuo jų pasyvų valiutinės struktūros.

Istoriškai skirtingose valstybėse bankams buvo taikomi nevienodi apribojimai. Tačiau pastaraisiais metais kai kurios bankų veiklos taisyklės buvo standartizuotos. Tarptautinės Bankininkystės Aktas suvienodino JAV bankų ir užsienio bankų, veikiančių Jungtinėse Amerikos Valstijose, veiklos principus. Bendras Europos Aktas visiems bankams, veikiančiams Europoje, nustatė tokias pat taisykles. Kapitalo pakankamumo reikalavimai buvo patvirtinti bankams, reziduojantiems įvairiose išsivysčiusiose šalyse, apibrėžiant kapitalo rizikingumo ribas. Aprašytos bankininkystės standartizavusios taisyklės sąlygojo dar didesnės konkurencijos tarptautinėje bankininkystės aplinkoje atsiradimą.

*Pasitikrinimas iš 22 skyriaus medžiagos
(Atsakymai yra pateikti Priede A teksto pabaigoje)*

1. Apsvarstykite JAV banko filialo, kurio pagrindinis lėšų formavimo šaltinis yra indėlių sertifikatai (CDs) dolerio nominalu, veiklą ir galimybes. Tarkime, kad bankas nusprendžia suteikti fiksuotų palūkanų paskolas Britanijos įmonėms 6 metams, todėl jam reikia turimas lėšas doleriais pakeisti į Britanijos svarus. Apibūdinkite galimus valiutos keitimo kurso pokyčius, nepalankiai įtakojančius šio banko rezultatus.
2. Pasinaudoję 1 klausime pateikta informacija, apibūdinkite galimus palūkanų normos pokyčius, nepalankiai įtakojančius nagrinėjamo banko rezultatus.
3. JAV bankas planuoja įkurti filialą Rytų Europoje, orientuodamasis į naujai vystomų verslų kreditavimą. Kadangi R. Europoje labai stinga lėšų, filialas ketina išleisti daug indėlių sertifikatų (CDs) Jungtinėse Amerikos Valstijose, o po to konvertuoti įplaukas į R. Europos įmonių paskoloms reikalingas valiutas. Kaip jūs manote, ar banko filialo paskolų portfelis lems didelę įsipareigojimų nevykdymo riziką? Paaiškinkite. Ar filialui gali grėsti didelė valiutos keitimo kurso rizika? Paaiškinkite.

KLAUSIMAI

1. Apsvarstykite motyvus, skatinančius tarptautinės bankininkystės plėtotę.
2. Kas yra Tarptautinės Bankininkystės Paslaugos, kokia jų nauda MNCs (Transnacionalinėms Korporacijoms)?
3. Kokie yra esminiai įvairių šalių bankininkystės reguliavimo skirtumai?
4. Apibūdinkite banko patiriamos valiutos keitimo kurso rizikos susidarymo priežastis.
5. Apibūdinkite, kaip bankas gali sumažinti patiriamą valiutos keitimo kurso riziką.
6. Apibūdinkite banko patiriamos palūkanų normos rizikos susidarymo priežastis.
7. Apibūdinkite, kaip bankas gali sumažinti patiriamą palūkanų normos riziką.
8. Kodėl Eurovaliutos rinką gana greitai išpopuliarėjo?
9. Kas yra sindikuotas skolinimas? Kodėl bankai kartais renkasi būtent tokią skolinimo formą?
10. Apibūdinkite išimtinai vietinio banko ir tarptautinio banko patiriamos rizikos skirtumus?
11. Kodėl tam tikras sumanymas gali būti priimtinas Japonijos bankui, bet ne JAV bankui, nors abiejų šalių bankų grynujų pinigų srautai yra maždaug vienodi.
12. Kodėl bankas, veikiantis Europoje, yra pajėgus pasiekti didesnę mąsto ekonomiką dabar nei galėjo tai padaryti 1980 metais?

13. Kodėl bankų kapitalui keliamų reikalavimų skirtumai suteikia kai kuriems bankams konkurencinį pranašumą (lyginant su kitais bankais) ?
14. Netgi esant vienodiems reikalavimams kapitalui, kai kurie bankai turi konkurencinį pranašumą, lyginant su kitais, dėl skirtingų įvairių šalių įstatymų. Paaiškinkite.
15. Apie 1990-uosius metus Loras Bankas planavo įsteigti filialus daugelyje Rytų Europos šalių tačiau nebuvo tikimasi, kad šie filialai bus pelningi. Tokie banko veiksmai buvo reikalingi, siekiant išlaikyti egzistuojančius verslus. Interpretuokite šį teiginį.

TEMA: Tarptautinės bankininkystės evoliucija

STRAIPSNIS : Europietišku bankų pelnas vis labiau priklauso nuo prekybos ir užduočių kontraktų sudarymo

Nicholas Bray, "The Wall street Journal"

LONDONAS - Tikimasi, kad Europos bankai bus vis labiau priklausomi nuo pelno, gauto iš vertybinių popierių ir prekybos valiuta. Taip pat manoma, kad bankams ateityje pavyks sumažinti kaštus dėl efektyviau organizuojamų apskaitos tvarkymo ir duomenų valdymo procesų, panaudojant tikslinių kontraktų sudarymą. Nauji tyrimai leidžia teigti, kad:

“Stiprėjant konkurencijai, silpnas balansas, pelno normų spaudimas ir nauji reikalavimai kapitalui priverčia daugelį bankų atsisakyti tradicinių veiklų, tokių kaip pinigų pervedimai, skolinimas ir indėlių priėmimas” - skelbiama Artūro Anderseno konsultacinės grupės straipsnyje.

Tyrimai skelbia, kad panašiai kaip didieji Niujorko bankai, Europietiškos institucijos savo veikla linksta prie tokių pelno šaltinių: prekybos vertybiniais popieriais bei atsiskaitymų grynaisiais pinigais, išvestinių produktų realizavimo. Situacijai kintant tokia linkme, bankams grės didesnis netikrumas, nes jiems reikės sureguliuoti visų verslo sričių rizikas. Tai sąlygos naujo nepastovumo elemento bankų sektoriuje atsiradimą, pasireiškiantį nuosmukio ir konkurencijos efektais, būdingais tradicinės veiklos sritims.

Konsolidacija ir nauji žaidėjai

Straipsnis, kuriame pateikiama 400 aukščiausių bankų pareigūnų bei lyderiaujančių kapitalo organizacijų, veikiančių Europoje, apžvalga, gali atstoti visapusiškus bankininkystės sektoriaus praktinių duomenų tyrimus. Apžvalga buvo atliekama 1992 m. pabaigoje – 1993 m. pradžioje. Ją atliko Anderseno Pasaulinės organizacijos biurai 21 Europos šalyje. Vėliau dalyvavo 50 pramonės ekspertų tam, kad išanalizuotų apžvalgos rezultatus ir apsvarstytų jų potekstes.

Kaip skelbia straipsnis, esminiais bankininkystės pasikeitimais gali būti nurodyti besitęsiantys bankų susijungimai ir naujų objektų įsigijimai. Tačiau tuo pačiu metu naujų technologijų dėka ruošiamasi palengvinti fragmentacijos procesą, sudarant palankias sąlygas ne bankų žaidėjams, kad jie galėtų lengviau patekti į bankų veiklos lauką.

“Mes ruošiamės sulaukti ne tik konsolidacijos, bet ir naujų žaidėjų”, - sako David Andrews, finansinių paslaugų Andersen konsultacijų firmoje viršininkas. “Per trumpą laiką mes sukursime dinamiškesnę rinką”.

Nauji dalyviai, įeinantys į nišas finansinėse rinkose, tikriausiai turės didesnę nei nežymų efektą veikiančių firmų pelnams, bet poveikis bus žymiai stipresnis egzistuojantiems mažesniems rinkos dalyviams”, - sako žurnalistas.

Finansinių modelių pasikeitimas

Kaip skelbiama, raktas į išgyvenimą yra bankų gebėjimas išlaikyti savo dydį ir struktūrą, o tai įmanoma pasiekti, atliekant savo klientų segmentavimą ir pateikiant optimalius produktus tikslinėms rinkos grupėms.

Nieko nuostabaus, kad straipsnyje aprašomi įprasti spėjimai apie tai, kad netinkamas profesijos pasirinkimas ir neadekvatus darbuotojų specializacinis pasiskirstymas sąlygoja mažėjantį darbo jėgos

efektyvumą. Todėl atsiranda nauji bankinės veiklos finansiniai pavyzdžiai, apibūdinantys banko, kaip tarpininko tarp norinčių skolinti ir investuoti (skolintis), vaidmens stiprėjimą. Taip pat prognozuojama, kad bankai vis labiau orientuosis į mokėjimo mechanizmų naudojimą personalo motyvacijai, o tai ateityje siejama su žymiu bankinių transakcijų, atliekamų telefonu, skaičiaus išaugimu (jos turėtų sudaryti apie 40 proc. visų banke atliekamų finansinių sandėrių).

Tai potencialiausios naujovės, kurios susijusios su kasdieninių užduočių modifikavimu į išorinius subkontraktus. Pagrindiniai bankų pajamų šaltiniai ateityje turėtų priklausyti nuo atitinkamos valiutos reikšmingumo rinkoje ir prekybos vertybiniais popieriais sėkmingumo.

Atsižvelgdami į pramonės gamybos tendencijas, vis daugiau bankų tikisi stipriai padidinti operacijų, susijusių su subkontraktais, skaičių. Operacijų, kaip duomenų valdymas, apskaitos tvarkymas ir kompiuterinių sistemų aptarnavimas, vystymas skatina taip vadinamos baltos etiketės produktų išsigalėjimą tokiose srityse, kaip ipotekos veikla, kur pagrindinis valdytojas teikia paslaugas banko klientams.

Tokio atvejo pavyzdys yra Barclays bankas Britanijoje, kuris specializuojasi ipotekos paslaugomis ir teikia jas išoriniams klientams. Outsourcingas naudingas bankams, kurie atlikdami vidines funkcijas, sumažina kaštus ir suteikia valdytojams galimybę susikoncentruoti į kitų užduočių atlikimą bei pagelbėti tokių paslaugų tiesioginiams teikėjams, sukuriant naujas svarbias pelno galimybes.

Tačiau, kita vertus, analitikai prognozuoja, kad jų bankų pelnas bus vis labiau įtakojamas prekybinių veiklų ir prekybos nekilnojamojo turto, ir mažiau priklausys nuo paskolų teikimo, kuris ilgą laiką buvo pagrindinis bankų pajamų šaltinis.

Remiantis surinktais duomenimis, nustatyta, kad bankų pajamos iš prekybos sudaro daugiau kaip 35%. Per ilgesnį laiką dauguma bankų planuoja padidinti pelną iki tokio lygio, kuris dabar uždirbamas iš paskolų teikimo, - rašo žurnalistas.

Šaltiniai: The Wall Street Journal (November 5, 1993), p. ASE Reprinted by permission of the Wall Street Journal. 1993 DOW Jones and Company. Inc. All Rights Reserved. Worldwide.

KLAUSIMAI

1. Paaiškinkite, kodėl didieji tarptautiniai bankai gali kreipti mažiau dėmesio į tradicinę skolinimo veiklą, daugiau dėmesio skirdami prekybai išvestiniais produktais. Kokie veiksniai galėtų sąlygoti tokią strategiją realizuojančio banko pelningumą?
2. Paaiškinkite, kokie finansinės ataskaitos straipsniai galėtų pakeisti didžiųjų tarptautinių bankų, prioritetiškai besiorientuojančių į prekybą išvestiniais produktais, o ne tradicinį paskolų teikimą, veiksmus.
3. Kokia yra tarptautinių bankų, planuojančių sudaryti daugiau subkontraktų, potenciali nauda?
4. Atsižvelgdami į potencialius tarptautinėje bankininkystėje akcentuotus pokyčius, pateikite nuomonę apie tai, kokia bus pasaulinė bankininkystės aplinka sekantį dešimtmetį.
5. Kaip kai kurie tarptautiniai bankai galėtų pasiekti naudos iš pasaulinės rinkos vystymosi?

PROBLEMINĖ UŽDUOTIS: Valiutos kurso ir palūkanų normos rizika Čikagos Banke

Čikagos bankas buvo pagrindinis dalyvis Eurovaliutos, Eurokredito ir Euroobligacijų rinkose. Jo filialai Eurovaliutos rinkoje priimdavo trumpalaikius indėlius devyniomis skirtingomis valiutomis. Bankas naudojo šias lėšas, teikdamas trumpalaikes ir vidutinio laikotarpio paskolas arba pirkdamas obligacijas Euroobligacijų rinkoje. Kiekvienai iš šių lėšų

naudojimo alternatyvai buvo skiriama maždaug po vieną trečdalį visų lėšų. Banko filosofijoje buvo akcentuojamas valiutos, priimtos indėlių pavidalu ir naudojamos investavimui, vienodumas. Tokiu būdu bankas siekė išvengti valiutos kurso kitimo rizikos. Kai bankui reikėdavo lėšų tam tikra valiuta, jis padidindavo palūkanas priimamiems šia valiuta indėliams, norėdamas pritraukti daugiau tokio nominalo pinigų.

Čikagos bankas turėjo labai stiprius ryšius su Prancūzijos vyriausybe, bet nepalaikė santykių su Vokietijos ir Švedijos vyriausybėmis. Dažnas Prancūzijos kreditavimas sąlygojo didelę paklausą Prancūzijos frankams, tačiau Švedijos kronų ir Vokietijos markių paklausa buvo žymiai mažesnė. Todėl kartais susidarydavo Prancūzijos valiutos stygius, o markių ir kronų paklausa ir pasiūlos santykiyje - perteklius. Esant lėšų tam tikra valiuta pertekliui, bankas teikdavo paskolas bankų rinkoje įprastu būdu. Metinis pelnas buvo mažesnis nei tas, kuris galėjo būti pasiektas, teikiant iš tų pačių lėšų ilgalaikes paskolas.

Čikagos bankas labiausiai rūpinosi palūkanų normos rizika, nors jo aktyvų dalis buvo mažiau jautri palūkanų kitimui, negu jo pasyvai. Buvo nuspręsta išleisti banknotus Britanijos svarų nominalu ir naudoti juos, investuojant į Britų pinigų rinkos vertybinius popierius.

- a) Kokios bankui galėtų kilti problemos, jei būtų vadovaujamosi Čikagos banko filosofija, pabrėžiančia suderintą tų pačių valiutų naudojimą, teikiant paskolas ir formuojant investicijas?
- b) Jeigu Čikagos bankas konvertuotų šiek tiek turimų perteklinių indėlių į Prancūzijos frankus, norėdamas patenkinti didelę paskolų frankų nominalu paklausą, ar pasireikštų valiutos keitimo kurso rizika? Paaiškinkite.
- c) Neseniai atliktas Britanijos banknotų išleidimas sąlygojo abiejų balanso pusių jautrumą palūkanų normai. Ar esant šioms sąlygoms Čikagos bankas išvengs palūkanų normos rizikos? Koks scenarijus galėtų paveikti banką patirti nuostolių dėl jo jautrumo palūkanų normoms?

LITERATŪRA

- Aggarwal, Raj, and Jon Durnford. "Market Assessment of International Banking Activity: A Study of U.S. Bank Holding Companies". *Quarterly Journal of Economics and Business* (Spring 1989), pp. 58-67.
- Aharony, Joseph, Anthony Saunders, and Itzhak Swary. "The Effects of the International Banking Act on Domestic Bank Profitability". *Journal of Money, Credit and Banking* (November 1986), pp. 493-506.
- Aliber, Robert Z. "International Banking: A Survey". *Journal of Money, Credit, and Banking* (November 1984), pp. 661-712.
- Goodman, Laurie S. "The Pricing of Syndicated Eurocurrency Credits". Federal Reserve Bank of New York. *Quarterly Review* (Summer 1980), pp. 39-49.
- Jain, Arvind, and Douglas Nigh. "Politics and the International Lending Decisions of Banks". *Journal of International Business Studies* (Summer 1989), pp. 349-359.
- Lee, Suk Hun. "Relative Importance of Political Instability and Economic Variables on Perceived Instability and Economic Variables on Perceived Country Creditworthiness". *Journal of International Business Studies* (Fourth Quarter 1993), pp. 801-812.
- Logue, Dennis E., and Pietra Rivoli. "Some Consequences of Banks' LDC Loans: A Note". *Journal of Financial Services Research* (May 1992), pp. 37-47.
- Madura, Jeff, Alan L. Tucker, and Emilio Zarruk. "Reaction of Bank Share Prices to the Third-World Debt Reduction Plan". *Journal of Banking and Finance* (September 1992), pp. 853-868.
- Maxwell, Charles E., and Lawrence J. Gitman. "Risk Transmission in International Banking: An Analysis of 48 Central Banks". *Journal of International Business Studies* (Summer 1989), pp. 268-279.

- Schwartz., Eduardo s., and Salvador Zurita. "Sovereign Debt: Optimal Contract, Underinvestment, and Forgiveness". *Journal of Finance* (July 1992), pp. 981-1004.
- Soenen, Luc A., and Raj Aggarwal. "Banking Relationships and Cash and Foreign Exchange Management: A Study of Companies in the United Kingdom, the Netherlands, and Belgium". *Management International Review*, no.2 (1988), pp. 56-69.
- Waheed, Amjad, and Ike Mathur. "The Effects of Announcements of Bank Lending Agreements on the Market Values of U.S. Banks". *Financial Management* (Spring 1993), pp. 119-127.